

CESTOVNÍ RUCH A OCHRANA PŘÍRODY NA NEZIDERSKÉM JEZEŘE POROVNÁNÍ RAKOUSKÉHO A MAĎARSKÉHO PŘÍSTUPU

TOURISM AND NATURE PROTECTION
IN THE AREA OF NESIDER LAKE
AUSTRIAN AND HUNGARIAN COMPARISON

Vladimíra Šilhánková, Michael Pondělíček
a studenti 2. ročníku navazujícího studia oboru Regionální rozvoj

***Abstract:** The paper is focused on description and comparison of attitude on the edge between nature protection and tourism development in the area of former “iron curtain” between Austria and Hungary – at the Nesider Lake. The paper assesses nature protection system in the UNESCO and NATURE 2000 area as well as condition for tourism development on the both part of the border and compare them. Important source for paper preparation are direct observation in the Nesider Lake territory of authors and students of Regional Development studies realized during terrain excursion in the term from 15th till 20th April 2012.*

***Keywords:** Regional development, Tourism, Nesider Lake, Austria, Hungary.*

***JEL Classification:** R14, Q57.*

Úvod

Neziderské jezero (*Neusiedler See* nebo *Fertő Tő*) je jediné středoevropské stepní jezero, mírně slané, dlouhé 33,5 km a široké cca 12 km o maximální hloubce 1,8 metru. Rozloha jezera je podle vodní hladiny přibližně 315 km², z toho leží 240 km² v Rakousku a 75 km² v Maďarsku. Jezero je bezodtoké a téměř i bez přítoků, napájí ho jen říčka Wulka, voda z podzemních pramenů a umělých kanálů. Jezero je téměř celé obklopeno rákosovým litorálním pásem, který vytváří jedinečný biotop pro místní faunu. V okolí jsou mokřady, úhory, stepi, zbytky dubových lesů, originálních panonských lužních lesů, pastviny, louky, solončaky a solná jezírka. [1]

Větší část jezera, jak již bylo uvedeno, leží v Rakousku, ve spolkové zemi Burgenlandsko (připojeno k Rakousku 1919). Jižní část jezera a rozsáhlé mokřady, které z jezera po jeho vysoušení v 17. století zbyly, se nachází v Maďarsku v župě Győr-Moson-Sopron. Jezerem prakticky po velkou část 2. poloviny 20. století procházela železná opona (1945 - 1956 a 1956 - 1988), jejímž důsledkem byl značně rozdílný vývoj území a také přístup k ochraně přírodního prostředí jezera i k rozvoji cestovního ruchu v dané oblasti.

Území v okolí jezera se stalo místem terénního šetření studentů oboru Regionální rozvoj Fakulty ekonomicko správní Univerzity Pardubice, kteří zkoumali odlišnosti v přístupu k regionálnímu rozvoji a rozvoji cestovního ruchu v území s přísnou ochranou přírody a krajiny v rámci Evropské soustavy ochrany přírody NATURA 2000 a národního parku.

Cílem článku je na základě terénního výzkumu porovnat přístupy na pomezí dvou sousedních zemí (a dříve i politických systémů) mezi potřebou rozvoje cestovního ruchu a ochranou přírodního prostředí v území okolo bývalé železné opony v oblasti Neziderského jezera, tj. na rakousko-maďarském pomezí.

Obr. 1: Historická mapa Neziderského jezera z roku 1800

Zdroj: [2]

1 Metody

Metodologicky je článek založen na verbální deskripci a komparativních metodách. Vychází z rešerše literárních pramenů, ale významnou jeho složkou jsou vlastní pozorování a terénní výzkum studentů oboru Regionální rozvoj v rámci terénního cvičení v dané oblasti, které proběhlo 15. – 20. 4. 2012. Pro celkové vyhodnocení území a jeho předpokladů a výsledků rozvoje je doplňkově využita i percepce, metody asociační a metody popisu území prostřednictvím tzv. mentálních map.

2 Přírodní prostředí Neziderského jezera a jeho ochrana

Oblast kulturní krajiny kolem Neziderského jezera byla 13. prosince 2001 zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO. Tím byly panonskému stepnímu jezeru a části jeho okolí přiznány atributy jako „neobvyklý zájem a hodnoty pro celé lidstvo“. Na obou stranách hranice byly již dříve vyhlášeny národní parky, které spolu kooperují. Rakouský Nationalpark Neusiedler See – Seewinkel má rozlohu 9 690 ha (celkem ploch začleněných do parku v jednotlivých biotopech) a maďarský národní park Fertő – Hanság představuje 23 730 ha chráněného území (do parku jsou zahrnuty i zemědělské a postagrární plochy a oddělené lesní porosty). Oba národní parky obklopuje kulturní krajina, kde je provozováno zejména zemědělství. Význam národních parků je v bohaté druhové rozmanitosti - biodiverzitě, kdy se zde potkávají rostlinné i živočišné druhy z alpských, panonských, středoevropských i severních oblastí. Jezero je důležitým hnízdištěm a odpočinkovým místem pro ptačí říši (shromaždištěm na tahu) a kde hnízdí asi 300 druhů ptáků.[3]

2.1 Organizace ochrany přírody v rakouské části Neziderského jezera

První mokřady v Burgenlandsku byly chráněny už v roce 1926. S konceptem národního parku se přišlo v roce 1938, jeho realizaci ale znemožnil Anschluss Rakouska a následující 2. světová válka. Národní park Neusiedler See – Seewinkel nakonec vznikl v roce 1993.

Uvedený rakouský NP byl zapsán mezi biosférické rezervace UNESCO v roce 2001 a je také chráněn podle Mezinárodní úmluvy o ochraně mokřadů (Ramsarská smlouva). [4]

O území Národního parku Neusiedler See - Seewinkel se dělí sedm obcí (Andau, Apetlon, Illmitz, Neusiedl am See, Podersdorf, Tadten a Weiden am See). Jednotlivé pozemky zůstaly ve vlastnictví původních cca 1200 majitelů, se kterými byly uzavřeny dlouhodobé smlouvy o ochraně a využití pozemků.

Na 50% území národního parku zaujímá I. tzv. přírodní zóna, která prakticky není intenzivně hospodářsky využívána. Další ochranné zóny (buffer zone) národního parku jsou naopak ve větší míře součástí kulturní krajiny a z tohoto důvodu také závislé na ochranné péči a zejména managementu.[5]

2.2 Organizace ochrany přírody na maďarské straně Neziderského jezera

Maďarská část „stepního“ jezera byla v roce 1977 vyhlášena národní přírodní rezervací, v roce 1979 biosférickou rezervací a v roce 1989 byla zařazena mezi mokřady chráněné ramsarskou smlouvou. V roce 1991 bylo území vyhlášeno jako Národní park Fertő – Hanság s centrem ve Fertödu. Maďarský národní park je výrazně pestřejší a plošně větší než rakouský. Velké části NP se nacházejí jednak v komplexu lesních území podle svodného kanálu od jezera směrem na jih a východ, a také v oblastech dříve vysoušených a zasažených těžbou rašeliny (část Hanság), kde je nově krajina navracena do dřívější podoby postupným napouštěním vody do některých ploch původních mokřadů. NP Fertő – Hanság má také několik oddělených částí, které mají chránit jednak fragmenty lužních luk a lesů podle řeky Répca, a lužní les Csáford a další podobné biotopy. Díky tomu je, jak bylo uvedeno, maďarská část NP značně rozsáhlejší (prakticky 3x) než rakouská a nezahrnuje jen celistvé části, ale i oddělené plochy směrem na jih a na východ od jezera a plochy kde se dodnes tradičně extenzivně hospodaří.[6]

Obr. 2: Národní park Fertő -Hanság

Zdroj: autoři

2.3 Porovnání přístupu k ochraně přírody na rakouské a maďarské straně

Národní park Neziderské jezero je sice bilaterální, nicméně přístup k ochraně přírody se na rakouské a maďarské straně hranice značně liší. Je to dáno už historicky, kdy na maďarské straně bylo přísně hlídáno a nedostupné pohraniční pásmo železné opony a prakticky vylidněný prostor. Plochy zde nebyly dlouhodobě významněji dotčeny lidskou činností - rákosí kolem jezera a v jezeře se prakticky nesešlo a svodné kanály se nečistily. Život a lidé se do této části vrátili až s pádem železné opony. Rakouská část území byla a je naopak velice intenzivně využívána, v některých místech až k jezeru, a to zemědělsky nebo pro cestovní ruch, protože jde o rekreační oblast velmi dobře dostupnou z Vídně po dálnici.

Rakušané omezené plochy NP tradičně pečlivě chrání, což vyplývá také z toho, že chráněna jsou v NP pouze území značného přírodního významu (u nás ekvivalent tzv. I. zóny ochrany NP). Drtivá většina parkem poskytovaných služeb je zde placená. V turistické sezóně se lze dostat do vybraných zvláště chráněných lokalit regulovaně a jen za poplatek. Rakouské národní parky jsou státem financovány pouze částečně a zčásti si na svůj provoz musejí vydělat samy (jsou chápány jako součást kulturní nadstavby). Problematická je na rakouské straně ale regulace návštěvnosti v některých částech parku, kde je i v biologicky nevhodných obdobích a citlivých lokalitách poměrně velká frekvence návštěvníků a s tím spojený cyklo a autoprovoz.

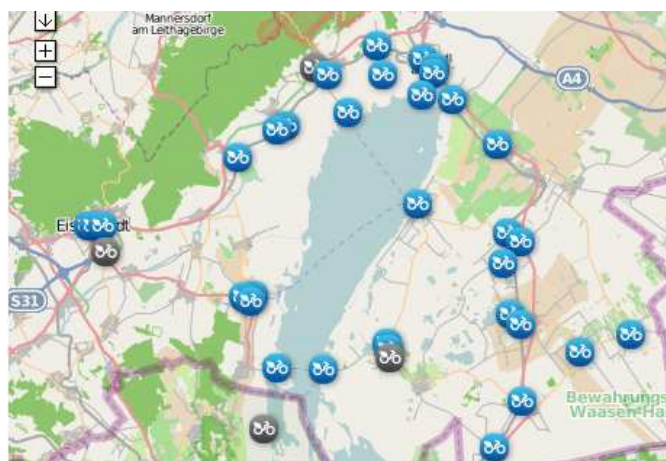
Maďarská část území je od rakouské v mnoha pohledech naprosto odlišná. Lze konstatovat, že se s lesy a jinými plochami v oddělené východní části NP Hanság více hospodaří, než aby se chránily. Porosty v lese jsou často stejnověké a vysazují se v pravidelných řadách často lesnickým produkčním způsobem bez melioračních dřevin. Např. v části Hanság se kromě toho těží dřevo i rašelina, po lesních cestách jezdí bez omezení nákladní vozidla (což by bylo např. v České republice nemyslitelné i na území s výrazně nižším stupněm ochrany, např. v CHKO). Jen malá území jsou ponechána „ladem“ tedy přírodě blízkému způsobu hospodaření (např. tak, jak je tomu v obdobném v rakouském NP Donau-Auen). Celkově je stupeň ochrany přírody na území NP v Maďarsku viditelně nižší než v západoevropských zemích i než v ČR, a to i přes kontroly EU a dlouhodobou účast v mnoha smlouvách a dohodách o ochraně přírody a krajiny.

3 Předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu v přírodním prostředí Neziderského jezera

3.1 Realizační předpoklady CR – dopravní

3.1.1. Komunikace v rakouské části okolí Neziderského jezera

Obr. 3: Mapa s místy zapůjčení kol v okolí Neziderského jezera v Rakousku

Zdroj: [7]

Kvalita silniční sítě v Rakousku je i v poměrně odlehlých částech území u Neziderského jezera na velmi vysoké úrovni. Na rakouské straně jsou přehledně značené silnice, v obcích a v turisticky atraktivních místech jsou vybudována kapacitní parkoviště. Dále je zde vytvořena kvalitní autobusová infrastruktura, kterou provozuje stát i soukromí dopravci.

V okolí Neziderského jezera je vybudováno (na rakouské i maďarské straně) a vyznačeno velké množství cyklotras. Pro tyto trasy je charakteristické minimální výškové

převýšení. Okolí jezera je rovinatá krajina, která je vhodná i pro fyzicky méně zdatné cyklisty. V Rakousku je možné si kola vypůjčit na celé řadě míst – viz obrázek 3 (po registraci a složení kauce), vrátit je lze na kterémkoli z „odstavných“ míst. Pro cyklisty funguje i několik trajektů přes jezero.

3.1.2. *Komunikace v maďarské části okolí Nežiderského jezera*

V odlehlějších oblastech okolí jezera (zejména hraničních), jako je např. Fertő-Hanság, Fertőújlak, Sarród, Fertőrákos a Öntésmajor jsou silnice ve špatném stavu, s nezpevněnými krajnicemi, místy popraskané, celkově staré, úzké a dlouhodobě neopravované (stále ještě následek nedostatečné infrastruktury původního pohraničí u železné opony). O husté síti silnic se také nedá mluvit, jsou zde spíše polní prašné cesty využívané převážně místními zemědělci a pro osobní automobilovou dopravu naprosto nevhodné. Vnitrostátní autobusová síť je i v maďarské části okolí Nežiderského jezera vcelku hustá (autobusové linky vedou různými trasami ze Šoproně do Fertödu podle jezera). Bohužel je rovněž třeba konstatovat, že pro toho, kdo neumí maďarsky, se v jízdách řádech a systému zorientovat nelze.

Také v Maďarsku je v okolí Nežiderského jezera hustá síť cyklostezek. V mnoha obcích představuje stezka pro cyklisty část chodníku označenou symbolem jízdniho kola, jinde je zase cyklotrasa součástí silnice, kde jí je vyhrazen jeden jízdni pruh při chodníku. Pro dopravu na kolech jsou tyto trasy většinou dostačující.

3.1.3. *Porovnání dopravní infrastruktury v okolí Nežiderského jezera v Rakousku a Maďarsku*

Kvalita silnic v Rakousku je mnohem vyšší než v Maďarsku. V Maďarsku jsou silnice užší, mají horší povrch a v odlehlějších vesnicích chybí směrové ukazatele i jiné orientační a navigační prvky důležité zejména pro turisty. Projevují se zde dlouhodobě nedostatečné investice do základní dopravní a technické infrastruktury ve venkovských maďarských regionech, a to i v regionech turisticky atraktivních.

Z hlediska cyklotras pak vypadá srovnání obou států následovně:

Tab. 1: Porovnání podmínek pro cyklotransport v okolí Nežiderského jezera

Rakousko	Maďarsko
Velké množství cyklostezek s různou délkou	Menší množství cyklostezek, ale delší cyklotrasy
Kvalitní značení	Značení horší, občas chybí
Stezky jen pro cyklisty a do zajímavých míst i ploch rezervací	Trasy vedou i po silnicích podél chodníků
Udržovaný povrch stezek	Horší kvalita povrchu cyklostezek a cyklotras v některých místech

Zdroj: vlastní zpracování na základě terénního šetření

3.2 Realizační předpoklady cestovního ruchu – materiálně - technická základna

Mezi základní vybavení území z pohledu realizačních předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu patří bezesporu vybavení a struktura zaměřená na informace o daném území. Z tohoto důvodu byla předmětem šetření zejména turistická informační centra (TIC) a informační centra národních parků (IC NP).

3.2.1. Informační centra v rakouské části sledovaného území

Centrem rakouské části okolí Neziderského jezera je město **Eisenstadt**, které lze charakterizovat jako poměrně malé, avšak turisty hojně navštěvované město. V Eisenstadtu je hlavní turistickou atrakcí zámek hrabat Esterházyů (významné uherské šlechtické rodiny), ve kterém lze kromě prohlídky zámeckých prostor najít výstavu vína a Haydnovu expozici. Nedaleko je i zemské muzeum Burgenlandska a diecézní muzeum.[7] Pro návštěvníky města slouží TIC, které se nachází na nároží poblíže zámku Esterházy. Na tomto místě je pro turisty k dispozici mapa města ve formátu A3. Dále se zde nachází řada informačních letáků a brožur o aktivitách ve městě a v regionu. Pro děti je připravena zábavná publikace o historii města včetně omalováněk. Tyto materiály jsou zdarma.

Vedle materiálů v němčině je zde možno nalézt brožury v anglickém, maďarském, a dokonce i českém a slovenském jazyce. Lze zde zakoupit suvenýry jako trička, deštníky, hrnky s logem města, propisky. Dále se zde prodávají vstupenky na různé kulturní akce. Jediným negativem byl přístup personálu, který komunikoval pouze v německém jazyce.

IC NP Neusiedler See - Seewinkel stojí na okraji obce **Illmitz**. Budova byla postavena v roce 1996 na ploše 1 300 m². K nízkoenergetické stavbě náleží 160 m² solárních kolektorů a 30 m² fotovoltaického systému a jezírko s vyhlídkovou věží. Stavba je přístupná i pro hendikepované. IC NP je vybaveno pro semináře, workshopy a konference místnostmi s interaktivními počítači a dataprojektory. V budově je odborná knihovna, pořádají se zde tematické výstavy z oblasti ochrany přírody a je zde i stálá expozice bezobratlých živočichů žijících v národním parku a o slaných jezírcích a informace pro pozorování ptáků (birdwatching). V hale s informační službou je možné získat brožury o NP v několika jazycích a mapy. Je zde i obchod se suvenýry. Za budovou jsou volně přístupné stoly a lavičky a parkoviště pro kola, je tu vchod na vyhlídkovou věž, odkud je možné shlédnout jezero a okolní krajinu. Centrum je otevřeno celoročně, vytváří návštěvnické programy, příležitostné exkurze a výstavy.

3.2.2. Informační centra v maďarské části sledovaného území

Turisty oblíbené maďarské město **Šoproň** má hned 2 informační centra – jedno zaměřené na národní park (IC NP), druhé nabízí turistické informace o městě (TIC). V centru města je jen minimum navigačních tabulí ukazujících směr k jednotlivým informačním centrům. Je tedy nezbytné dotazovat se na směr kolemjdoucích. Naštěstí místní občané se dokáží dorozumět anglicky či německy, a tak i bez ukazatelů lze turistické informační centrum nalézt. Turistické informační centrum je umístěné v odlehle uličce mimo vlastní centrum města. Jsou zde zdarma k dispozici letáky v maďarském, anglickém, německém a slovenském jazyce. Knižní publikace o Šoproni lze zde zakoupit. Kladně lze hodnotit i přístup personálu, který ochotně komunikoval anglicky i německy.

Škola v přírodě Csapody István a návštěvní centrum NP ve **Fertőújlaku** se nachází v nejbližším okolí centrálních částí národního parku Fertő – Hanság. Budova je multifunkční, je v ní IC NP s malou výstavou, ubytovací kapacity, konferenční a promítací místnost.

3.2.3. Porovnání realizačních předpokladů cestovního ruchu na rakouské a maďarské straně Neziderského jezera

Turistické značení v Rakousku je přehledné, lze se podle něj jednoduše řídit. Místy jsou značky doplněny mapkou. Naproti tomu v Maďarsku se turistické značení už v tak hojném

počtu nenachází. Například označení turistického informačního centra v Šoproni je nedostatečné, informační centrum NP se v Šoproni vůbec nalézt nepodařilo.

Z hlediska nabídky a komunikace v informačních centrech ale již nelze jednoznačně říci, která část je vyspělejší či lepší. V Rakousku je sice nabídka služeb širší, avšak pro běžného turistu postačují informace i v maďarských infocentrech, který naopak ocení schopnost personálu komunikovat i v anglickém jazyce.

3.3 Lázeňství

Jedním z hlavních „lákad“ pro návštěvníky v oblasti Neziderského jezera jsou bezesporu lázeňská zařízení založená na termálních pramenech a wellness. Většina termálních pramenů je na jižní straně jezera v Maďarsku, v Rakousku je pramenů výrazně méně. Místo toho jsou v Rakousku lázně klimatické, neboť z jezera a solisek z okolí vítr zvedá sůl, která při vdechování a působí pozitivně na léčbu různých respiračních i jiných chorob.

3.3.1. Maďarské termální lázně

Příkladem pro zkoumání termálních lázní v Maďarsku se staly lázně Hegykő, místo s minerálními prameny vyvedenými z hloubky 1 434 metrů o teplotě 55 °C. Tyto lázně mají kryté i venkovní bazény. V letním období čekají na návštěvníky bazény naplněné minerální vodou, zatímco v zimě krytý wellness bazén a horký venkovní termální bazén, který nabízí netradiční zážitek, zejména když sněží. V lázních je v rámci základního vstupného pro návštěvníky k dispozici hřiště, rozkládací lehátka, sauny a různé obchody s občerstvením.

Lázně Hegykő jsou na základě doporučení specializovaných lékařů vhodné pro léčení chronických onemocnění pohybového ústrojí. Mohou být aplikovány s dobrými výsledky jako rehabilitační kúra na léčbu následujících případů: zahojené zlomeniny kostí, podvrtnutí, natažené vazy a svalové křeče. Pravidelné používání termálních lázní zmírňuje natažení svalů způsobené sportovními aktivitami a intenzivní činností svalů. Vodní výpary vystupující z vodní hladiny, které jsou vdechovány, mají blahodárný vliv na problémy s respiračním systémem.[8] Při lázních je několik penzionů, dva kempinky, a také je zde poskytována lékařská péče, developerský záměr prodeje bytů v novostavbách u lázní se nedaří, naštěstí pro obec, rozvinout. Další podobné, ale kryté lázně jsou i v obci Bálf u jihozápadního okraje jezera.

3.3.2. Rakousko - St. Martins Therme & Lodge

Lázeňský hotel St. Martins Therme & Lodge byl otevřen 11. listopadu 2009 u obce Frauenkirchen. St. Martins, jsou jediné termální lázně v rakouské části Neziderského jezera. Lázně nabízí šest vnitřních a čtyři venkovní bazény a rozkládají se na ploše 1800 metrů čtverečných. V nabídce je rákosová sauna, oblázková sauna i sauna se solnou trávou a parní lázně se stepním kořením. Je zde provozována také wellness zóna a restaurace. Většina služeb je dostupná pouze za poplatek. V nabídce termálních lázní jsou za další poplatek organizované i túry po národním parku nebo možnost organizovaně pozorovat ptáky. Největší výhodou těchto lázní je ale vlastní venkovní termální jezero.

Hosté mají na vybranou mezi pevným týdenním outdoorovým programem plným zážitků a individuálně sestaveným poznávacím programem – přizpůsobeným vždy příslušnému ročnímu období. Podle dané sezóny je pak možné si rezervovat některé speciální aktivity jako je třeba stavba rákosové kánoe, rybaření a barbecue, práce na vinici, safari požitků

a jízdy kočárem.[9] Kvalitě služeb a jejich rozsahu také odpovídají poměrně vysoké ceny služeb poskytovaných bohužel i jinde za nižší poplatek.

3.3.3. Porovnání lázní v Maďarsku a v Rakousku

Zkoumané lázeňské objekty a služby byly vzájemně porovnány – viz tab. 2:

Tab. 2: Porovnání maďarských a rakouských lázní

MAĎARSKO - lázně HEGYKŐ	RAKOUSKO – lázně ST. MARTINS
Dostupná cena	Vysoká cena
Lázně pro nižší a střední třídu	Lázně především pro vyšší střední třídu a movité
Od roku 2000	Od roku 2009
Otevírací doba v sezóně 9 – 19 hodin Mimo sezónu 9-17 hodin	Otevírací doba celoročně 9 – 22 hodin
5 venkovních bazénů	4 venkovní bazény
2 vnitřní bazény	6 vnitřních bazénů
V jižní oblasti Národního parku Neziderské jezero	V oblasti východně v dosahu Národního parku Neziderské jezero
Absolutně nevyřešená převlékárna	Největší výhoda – vlastní venkovní termální jezero
Studená voda ve sprchách	1 hodina cesty autem od Vídně nebo méně z Bratislavy
Občerstvení v areálu	4* superior hotel
Kempink a penzion v areálu	1. lodge ve střední Evropě
Dostupný „villa development“ v dosahu s volnými byty	Outdoorové aktivity
Dostupná lékařská péče v místě	Možnost rybaření, birdwatching
Tradiční kuchyně	Sauna

Zdroj: vlastní zpracování studentů

4 Porovnání percepce rakouské a maďarské strany Neziderského jezera

Součástí porovnání maďarské a rakouské strany Neziderského jezera bylo i zjištění percepce, tedy vnímání rozdílů porovnávaných stran jejich návštěvníky. Přibližně čtyřicet studentů účastnících se terénního cvičení zpracovalo jednak geografickou asociační analýzu a dále asociační analýzu percepce prostoru Neziderského jezera. Analýzy byly prováděny a hodnoceny přímo na místě. [10, 11] Asociační analýzy byly vyhodnoceny shlukovou metodou s následujícími výsledky.

V geografické asociační analýze měli studenti vyjmenovat místa, která na ně nejvíce zapůsobila na Rakouské a na Maďarské straně jezera. V Rakousku byla nejčastěji zmíněna místa: Eisenstadt, lázně St. Martin a Lange Lacke (jedno z větších jezer se slanou vodou a naučným okruhem). V Maďarsku dopadlo hodnocení následovně: Neziderské jezero (což je pozoruhodné, protože jezero je prakticky dostupné na této straně jen z jednoho místa, a to ještě ne úplně dobře), Šoproň, Fertöd (vstupní městečko do NP). Z analýzy vyplývá, že „dojmy“ na rakouské straně jsou o něco konkrétněji zaměřené a jasnější. Největší otisk zanechala větší města na obou stranách hranice - Eisenstadt a Šoproň. Z tohoto důvodu byla pak obě města dále zkoumána z pohledu tvorby mentálních map [11].

Z hlediska percepce prostoru jsou pak výsledky shrnuty do následující tabulky (v tabulce jsou uvedeny termíny, které se opakovaly více než 10x tj. zmínila je alespoň třetina analyzované skupiny. Termíny jsou řazeny dle četnosti výskytu).

Tab. 3: Asociační analýza pro srovnání Rakouska a Maďarska v oblasti Neziďského jezera

Rakousko	Maďarsko
Přístav	Ptactvo
Kvalita silnic	Termální lázně
Bohatství	Guláš
Ptactvo	Forint
Jezera	Klobásy
Hory	Víno
EURO	Špatné silnice
Čistota	Rákosí
Zemědělství	Sysel
Lázně st. Martin	Národní park

Zdroj: vlastní zpracování na základě asociační analýzy skupiny studentů

Asociační analýzy jednoznačně poukázaly na výrazný rozdíl v percepci rakouské a maďarské strany jezera, kdy v Rakousku zanechalo vysoký dojem zejména bohatství, ať již jako vybavení (přístavu), kvalita silnic, úprava a čistota veřejných prostorů a zejména pak luxusní lázně St. Martin. Přírodní prostředí zde bylo chápáno jako druhotné a národní park a jeho objekty a kvality v bohaté turistické nabídce zcela zanikly. Zajímavé bylo i spojení Rakousko – hory. Za jasného počasí, tj. relativně často je od jezera vidět vzdálený masiv Raxalpen, který je zjevně ve vzdálenější části Rakouska a který je pro některé symbolem hor a Rakouska.

Naproti tomu v Maďarsku dominovala percepce zejména přírodního prostředí, místního „folklóru“ (guláš, víno, klobásy) a relativní „chudoby“ ve srovnání s rakouskou stranou národního parku i jezera. Maďarsko se svými sémantickými znaky prosadilo spíše jako království přírody a divočiny, i když tomu tak úplně dle struktury krajinné mozaiky není.

Z analýzy mentálních map jednoznačně vyplynulo, že Eisenstadt byl vnímán v širším kontextu centra a celkově ve větším detailu než jinak velmi pěkná Šoproň (centrum v rekonstrukci), byť její řada respondentů ani zdaleka neprošla tak dobře jako Sopron. V paměti návštěvníků zůstalo i více detailů vč. polohy některých obchodů (viz ukázka na obrázku 5), oproti Šoproni Eisenstadt zapůsobil jako kompaktní historická městská struktura. Naproti tomu v Šoproni se mentální mapy omezily pouze na náměstí a centrální část (pěkná a historicky významná plocha), a ani tam nebyla obsažena percepce náplně jednotlivých objektů jednoznačná a na obrázku č. 7 se dokonce tentýž kostel vyskytuje ve dvou odlišných polohách. Důvodem opět může být, že pěkně opravené veřejné prostory a objekty s atraktivním zbožím zanechávají jasnější obraz než prostory neupravené, komerčně neustálené, šedé a nezajímavé.

Lokalizační předpoklady z pohledu přírodního bohatství jsou pro obě země podobné, jen v Maďarsku je více termálních pramenů a původních přírodních ploch, které vznikly jednak činností resp. nečinností socialistického zemědělství, a také uvolněním a otevřením rozsáhlých ploch podle bývalé železné opony která dnes ve střední Evropě stále ještě tvoří cosi jako „zelený pás“ (viz stejnojmenná transevropská iniciativa).[12] U realizačních předpokladů z hlediska dopravy, jsou silnice i cyklostezky a jejich značení kvalitnější v Rakousku. V Maďarsku značení někde dokonce schází, cyklotrasy jsou vedeny často i po běžných komunikacích. Rozdíl v této infrastruktuře je patrný a spočívá v obecné kultuře zemí, a také v aktivní schopnosti účelně čerpat dostupné finance z Evropských fondů.

U realizačních předpokladů cestovního ruchu z hlediska materiálně-technické základny byla hodnocena zejména turistická informační centra a informační centra NP. V rámci informačních center nelze jednoznačně říct, kde jsou vyspělejší a lepší. V Rakousku je sice nabídka služeb výrazně širší (orientovaná na návštěvníky z Vídně), avšak pro běžného návštěvníka postačují informace i v maďarských informačních centrech. (Tedy pokud je najde!)

Zajímavou kapitolou jsou termální lázně. Jak již bylo zmíněno, většina minerálních pramenů je na maďarské straně hranice (Balf, Hegykö, aj.). Přesto nedávno vznikl v Burgenlandsku nový termální komplex St. Martins Therme s cílem přitáhnout bohatší klientelu. Tyto lázně jsou oproti o něco starším maďarským lázním Hegykö větší a s vlastním termálním jezerem, více a soudobými službami a s možností ubytování. Vybavení a služby jsou mnohem luxusnější, čemuž ale odpovídá i cena.

Z hlediska rozvojových příležitostí je zjevné, že rozvoj regionu pokulhává a tápe zejména na maďarské straně hranice a příčinou rozhodně není existence NP, jak bývá prezentováno obyvateli. Řada služeb není propojena s rakouskými službami, není tu dostatečná kontinuita v dopravě a kromě nedotažených Evropských projektů a výstupů dotací je na maďarské straně patrné i nadhodnocení cílů a možností cestovního ruchu v regionu a nedostatek ve znalostní struktuře a lidských zdrojích. V krajině tak zůstaly památníky v podobě neosídlených developmentů (Hegykö), nedostavěných kasín (Fertöd) a hlavně neužívaných hotelů a penzionů, případně i restaurací s nereálnou cenovou politikou nebo neodpovídající nabídkou. Zoufalstvím je, že kromě dvou kempinků u termálních lázní v Hegykö a jednoho u lázní Balf jsou další až v Rakousku v rekreační části okolí jezera. Maďarsko (kromě obchodů s potravinami v Šoproni) nevybudovalo ani obchodní zóny, pro které má vynikající geografické podmínky, a to ani v Šoproni, ani u hraničního přechodu ve Fertödu. Cílem návštěvníků z Rakouska pak často zůstává pouze exotický a levnější nákup potravin.

Rozvoj příhraniční zóny v Rakousku je dostatečný, až rozmáchlý a dále se vlivem dotací a regulací vyvíjí, podobně jako investice (životaschopnost cenově nadhodnocených lázní St.Martins prověří současná krize), naproti tomu Maďarsko i po 22 letech od pádu železné opony zjevně nevyužilo žádnou z velkých symbolických hřiven v pohraničním regionu zakopaných, a to včetně jeho propagace!

Poděkování

Tento článek vznikl jako součást Studentské grantové soutěže Fakulty ekonomicko-správní Univerzity Pardubice SG FES 01/2011.

Reference

- [1] NATIONALPARK NEUSIEDLER SEE – SEEWINKEL, NATIONALPARK HISTORY [online] [cit. 2012-04-25] Dostupné z WWW: <<http://www.nationalpark-neusiedlersee-seewinkel.at/en/dernationalpark/entstehungnp.html>>
- [2] HISTORICKÁ MAPA NEZIDERSKÉHO JEZERA [online] [cit. 2012-04-25] Dostupné z WWW: <<http://hungary-maps.myhonet.com/en/View-Map/C.Soproniensis-1800/arh21/>>.
- [3] NATIONALPARK NEUSIEDLER SEE - SEEWINKEL: CROSSROAD OF BIODIVERSITY. Apelton, 2006
- [4] OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V RAKOUSKU [online] Ministerstvo zemědělství, lesního hospodářství, životního prostředí a vodního hospodářství, Rakouská republika [cit. 2012-04-25] Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/spoluprace_s_evropskymi_staty/\\$FILE/oeu-Rakousko-110905.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/spoluprace_s_evropskymi_staty/$FILE/oeu-Rakousko-110905.pdf)>
- [5] NATURSCHUTZGESETZE [online] [cit. 2012-04-25] Dostupné z WWW: <<http://www.naturschutz.at/gesetze/naturschutzgesetze/>>
- [6] FERTÖ-HANSÁG NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG, [online] Fertő-Hanság National Park [cit. 2012-04-25] Dostupné z WWW: <<http://www.ferto-hansag.hu/fhnp-en>>
- [7] NEUSIEDLER SEE TURISMUS. [online]. Neusiedler See: Burgenland. Die Sonnenseite Österreichs. 2012 [cit. 2012-04-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.neusiedler-see.at/cestina.76.0.html>>
- [8] HEGYKÖ: TERMÁLNI LÁZNĚ [online]. 2012 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z WWW: <<http://hegyko.hu/cz/termalfurdo>>
- [9] ST. MARTINS [online]. 2012 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.stmartins.at/>>
- [10] LYNCH, K., (2004): *Obráz města*. Praha, Polygon, 202 s. ISBN 8072730940
- [11] HYNEK, A. (1984): *Geografický výzkum krajiny a percepce životního prostředí*. Folia FSNUPB, 25, 11, 85 s. [online]. [cit. 2012-04-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.geobibline.cz>>
- [12] EVROPAN GREEN BELT INICIATIVE [online]. 2012 [cit. 2012-04-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.europeangreenbelt.org/the-initiative.html>>

Kontaktní adresa

doc. Ing. arch. Vladimíra Šilhánková, Ph.D., Mgr. Michael Pondělíček

Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní, Ústav regionál. a bezpečnostních věd
Studentská 84, 532 10 Pardubice

E-mail: vladimira.silhankova@upce.cz, mpondelicek@gmail.com

Tel. číslo: 466 036 238

Received: 28. 08. 2012

Reviewed: 23. 10. 2012

Approved for publication: 14. 03. 2013